

ЗБІРНИК

*матеріалів Міжнародної
науково-практичної конференції*

**ДОШКІЛЬНА
І ПОЧАТКОВА ОСВІТА
В ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ
ТА НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ**

*15 квітня 2025 року, м. Суми
(електронне видання)*

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка
Херсонський державний університет
Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького
Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
Ізмаїльський державний гуманітарний університет
ДЗ «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»
Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка
Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника
ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»
Міжнародна академія прикладних наук у Ломжі (Республіка Польща)

ЗБІРНИК
*матеріалів Міжнародної
науково-практичної конференції*

**ДОШКІЛЬНА І ПОЧАТКОВА ОСВІТА В
ЄВРОІНТЕГРАЦІЙНОМУ ТА
НАЦІОНАЛЬНОМУ ВИМІРАХ**

15 квітня 2025
(електронне видання)

Суми – 2025

*Друкується згідно з рішенням вченої ради
Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка
(протокол № 10 від «28» квітня 2025 р.)*

Редакційна колегія

Ганна ЗАКІНА, кандидат психологічних наук, доцент, перший проректор Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Ольга КУДРІНА, доктор економічних наук, професор, проректор з науково-педагогічної (наукової) роботи Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Світлана КОНДРАТЮК, кандидат педагогічних наук, професор, директор Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Антон ВЕРТЕЛЬ, кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри психології, заступник директора з наукової роботи Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Наталія ПАВЛУЩЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Ольга ЛОБОВА, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Оксана БІЛЕР, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Віта БУТЕНКО, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Ольга ВАСЬКО, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Олена ГАВРИЛО, кандидат біологічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Алла КОЛИШКІНА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти, заступник директора з навчально-методичної роботи Навчально-наукового інституту педагогіки і психології Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Світлана ПАРФІЛОВА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Лариса ПУШКАР, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Євдокія ХАРЬКОВА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Ольга ШАПОВАЛОВА, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри дошкільної і початкової освіти Сумського державного педагогічного університету імені А.С. Макаренка.

Д71 Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної конференції «Дошкільна і початкова освіта в євроінтеграційному та національному вимірах», 15 квітня 2025 р. (електронне видання). – Суми: ФОП Цьома С.П., 2025. – 257 с.

Відповідальність за дотримання вимог академічної доброчесності, зміст публікацій, правдивість інформації, цитування, покликань на літературні джерела й інших поданих відомостей несуть автори та наукові керівники публікацій здобувачів вищої освіти.

УДК 373.2/.3.091(477:4) (06)

ЗМІСТ
СЕКЦІЯ № 1 ЄВРОПЕЙСЬКІ Й НАЦІОНАЛЬНІ
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТЕОРІЇ І МЕТОДИКИ ДОШКІЛЬНОЇ ТА
ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ / EUROPEAN AND NATIONAL TRENDS IN
THE DEVELOPMENT OF THEORY AND METHODOLOGY OF
PRESCHOOL AND PRIMARY EDUCATION

Катерина Безсмертна, Віта Бутенко МОДЕЛЬ РОЗВИТКУ ЛІДЕРСЬКОГО ПОТЕНЦІАЛУ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ ПОШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	10
Тетяна Білокопитова ФОРМУВАННЯ ЕЛЕМЕНТАРНОЇ АНГЛОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	14
Анастасія Бондар ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБАМИ НЕТРАДИЦІЙНИХ ТЕХНІК МАЛЮВАННЯ	18
Надія Брижак, Андріана Нестерук БУЛІНГ: СУТНІСТЬ ПРОБЛЕМИ.....	22
Катерина Булах ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ ЧУТЛИВОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	25
Тетяна Вакуленко СЕНСОРНИЙ РОЗВИТОК ДІТЕЙ МОЛОДШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЗАСОБОМ РОЗВИВАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА	28
Юлія Вертій, Оксана Білєр РОЗВИТОК НАВИЧОК ГОВОРІННЯ ТА АУДІЮВАННЯ ЗДОБУВАЧІВ ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ НА УРОКАХ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ ЗАСОБАМИ ЦИФРОВОЇ ГЕЙМІФІКАЦІЇ ...	31
Владислава Віляєва ФОРМУВАННЯ ЕСТЕТИЧНИХ СУДЖЕНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	35
Тетяна Волошко ВИКОРИСТАННЯ ВІЗУАЛЬНИХ МЕДІА ДЛЯ ФОРМУВАННЯ МЕДІАГРАМОТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ	39
Ольга Гавришенко РОЛЬ СЮЖЕТНО-РОЛЬОВОЇ ГРИ У ПСИХІЧНОМУ РОЗВИТКУ ДИТИНИ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	42

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Базовий компонент дошкільної освіти. URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf
2. Ликова І. О. Програма художнього виховання, навчання й розвитку дітей 2-6 років «Кольорові долоньки». Х.: Веста: Видавництво «Ранок», 2007. 128 с.
3. Половіна О. Дитина у світі мистецтва. Дошкільне виховання. 2021. № 2. С. 3-8.
4. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Я у світі» URL: <https://mon.gov.ua/static-objects/mon/sites/1/programy-rozvytku-ditey/programma-ya-y-sviti.pdf>
5. The XI International Scientific and Practical Conference «Modern trends of youth: advantages and significant disadvantages», November 11-13, 2024, Zaragoza, Spain. URL: <https://eu-conf.com/en/events/modern-trends-of-youth-advantages-and-significant-disadvantages/>

Надія Брижак, Андріана Нестерук

Мукачівський державний університет

БУЛІНГ: СУТНІСТЬ ПРОБЛЕМИ

На сучасному етапі розвитку українського суспільства проблема булінгу є надзвичайно актуальною та значимою. Кожному закладу освіти притаманне це явище, початкова школа не є винятком, адже діти цькують один одного, так само відомі випадки пригнічення дітей вчителями, або навпаки.

Проблема булінгу розглядається на законодавчому рівні, що підтверджує її суспільну важливість. Це такі документи як: Декларація прав дитини (1959), Конвенція ООН про права дитини (1989), Закон України «Про охорону дитинства» (2001), Закон України «Про соціальну роботу з сім'ями, дітьми та молоддю» (2001), Закону України «Про освіту» (2017), Закон України «Про запобігання та протидію домашньому насильству» (2017), Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо протидії булінгу (цькуванню)» (2018).

Термін «булінг» походить від англійського дієслова «to bully». Кембриджський словник англійської мови дієслово «to bully» тлумачить як «ображати, залякувати когось, хто є меншим або менш впливовим ніж ви, часто – примушувати таку особу до небажаних дій» [6].

Згідно словника іншомовних слів за ред. О.Мельничука дієслово «to bully» перекладається як цькування, залякування. Булінг (англ. bullying – залякування, цькування) – це систематичне агресивне переслідування і цькування, залякування із застосуванням фізичної сили з метою примусу або домінування.

Перший науковець, який досліджував проблему булінгу у соціальному середовищі був норвезький психолог Девід Олвеус (*D. Olweus*). Він визначав це явище в шкільному колективі як ситуацію,

в якій учень неодноразово, тривалий час стає об'єктом негативних дій та нападів з боку одного учня чи кількох учнів [7].

Проте, Є. Соболю стверджує, що булінг – це зовнішнє вираження насильницьких дій, які можуть бути фізичними (зокрема, сексуальними, економічними) та психологічними (словесними, письмовими) [5, с. 4].

Однак, Н. Лалак характеризує булінг як агресивна поведінка щодо окремої особи або групи, з метою приниження, домінування, фізичного чи психологічного самоствердження [2, с. 134].

Як соціально-психологічне явище, булінг має вплив на всіх учасників групи чи класу дітей, в якому він з'являється. Так, Д. Ольвеус (*D. Olweus*) визначив таку рольову структуру булінгу:

- 1) учень, який є жертвою булінгу;
- 2) учні, які здійснюють насилля, ініціюють і відіграють лідерські ролі в процесі булінгу – «булери», або переслідувачі, агресори;
- 3) послідовники – учні, які позитивно ставляться до знущань над іншими й беруть активну участь у цьому, але зазвичай не є ініціаторами та не відіграють головної ролі;
- 4) пасивні «булери» – учні, які відкрито підтримують булінг, наприклад через сміх чи привертання уваги до ситуації, проте не втручаються в неї;
- 5) потенційні «булери» – учні, яким подобаються знущання, але вони не виявляють цього ззовні;
- 6) «спостерігачі» (байдужі свідки) – учні, які не беруть участі в булінгу, і можуть вважати, що це не їхня справа, тобто виявляють байдуже ставлення до ситуації;
- 7) «потенційні захисники» – ці учні негативно ставляться до насилля і вважають, що повинні допомогти жертві, проте нічого не роблять;
- 8) «захисники» – учні, які виявляють негативне ставлення до явища, вони захищають жертву або намагаються їй допомогти [7].

Науковиця Н. Брижак пропонує учасників булінгу розділити на три групи:

- 1) булери – це особи, котрі мають соціальну вагу або наділені більшою фізичною силою, з високим потенціалом агресивності, спрямованої на інших індивідів;
- 2) жертви – це особи, які є об'єктами знущань. Ця категорія додатково поділяється на покірних і агресивних жертв. Покірні жертви більш тривожні та невпевнені, ніж звичайні особи (учні), і виявляють тенденцію бути більш обережними, сензитивними, схильними замикатися в собі. Їхня типова реакція на булінг полягає не в тому, щоб чинити опір, а в тому, щоб спробувати уникнути мучителів. Їм властиве негативне ставлення до себе, вони можуть перебувати у самотності, не проявляти агресії та віддалятися від колективу. Покірні жертви страждають від низького почуття власної гідності, часто уявляють себе невдахами, дурними, сором'язливими і

непривабливими людьми.

3) спостерігачі – це особи, які стають свідками актів булінгу, але самі не є в цей момент ні жертвою, ні булером. Спостерігачами можуть бути здобувачі освіти, надавачі освіти, батьки, адміністрація закладу освіти, обслуговуючий персонал, інші учасники освітнього процесу та навіть випадкові перехожі. Роль спостерігачів булінгу може бути значимою, оскільки їхні дії чи бездіяльність можуть впливати на подальший розвиток подій та благополуччя всіх учасників. [1, с. 119–120].

Існує багато причин, чому деякі діти здійснюють булінг. Найчастіше виділяють такі причини: помилкове уявлення про те, що агресивна поведінка допустима; бажання завоювати авторитет в очах друзів та однолітків; бажання привернути увагу впливових дорослих; нудьга, здирство, компенсації за невдачі в навчанні чи громадському житті; через тиск батьків, через жорстоке поводження батьків та відсутність їхньої уваги до дитини. Часто діти вважають знущання способом стати популярними, керувати та мати вплив на інших, привернути увагу, змусити інших їх боятися. Інші просто заздять тим дітям, над ким знущаються, а деякі навіть не усвідомлюють почуттів жертви та обсяг шкоди від їхньої поведінки [3, с. 172]. Однак наголошується, що булінговій поведінці діти навчаються, тобто не бачили б вони моделей жорстокої поведінки серед дорослих, по телебаченню тощо, то таких загрозливих масштабів булінгу можна було б уникнути.

Таким чином, можемо охарактеризувати поняття «булінг» як зовнішнє вираження фізичних чи психологічних насильницьких дій, які проявляються з боку однієї особи або групи осіб щодо індивіда, який не може себе захистити. Він має такі ознаки: дисбаланс сторін, систематичність, нанесення шкоди іншим та навмисності вчинення таких дій.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Брижак Н.Ю., Дида І.І. Булінг як соціально-педагогічна проблема. Актуальні проблеми навчання і виховання в умовах інтеграційних процесів в освітньому та науковому просторах: збірник тез доповідей за матеріалами VII Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції (15 листопада 2024 р., м. Мукачево). Мукачево : Вид-во МДУ, 2024. URL : <https://msu.edu.ua/wp-content/uploads/2024/10/82-15.11.2024.pdf>
2. Лалак Н. В., Пеняк В. В. Шкільний булінг як актуальна педагогічна проблема сьогодення. Молодий вчений. 2019. № 1. С. 132-136.
3. Починок Є. А. Ергономічні умови створення безпечного освітнього середовища початкової школи як чинник протидії булінгу. 2020. URL: http://pedagogyjournal.kpu.zp.ua/archive/2020/70/part_3/20.pdf
4. Словник іншомовних слів за ред. О.С. Мельничука. 1-е видання, Київ : Головна редакція «Українська радянська енциклопедія» (УРЕ), 1974. 776 с.

5. Соболев Є. Ю., Корнійченко А. О. Булінг в освітньому середовищі – детермінанти та форми. Наукові записки НДУ. 2020. № 8. С. 4-9.
6. Meaning of «bully» in the Cambridge Dictionary. URL: <https://dictionary.cambridge.org/ru/bully>
7. Olweus D. Bullying at school: tackling the problem. 2001. URL: <http://www.oecdobserver.org>.

Катерина Булах

*Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка*

ВИКОРИСТАННЯ ТЕАТРАЛІЗОВАНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОЇ ЧУТЛИВОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

Розвиток емоційної чутливості у дітей старшого дошкільного віку є важливим аспектом їхньої психосоціальної адаптації та успішної взаємодії у суспільстві. Сучасні умови швидкого розвитку технологій, соціальних змін і впливу інформаційного середовища висувають нові вимоги до формування емоційного інтелекту і навичок спілкування в дітей. Здатність розпізнавати й розуміти власні емоції та емоції інших, виявляти емпатію, здатність до самоконтролю є ключовими навичками для успішної соціалізації дитини.

Театралізована діяльність виступає як ефективний педагогічний інструмент для розвитку емоційної чутливості, оскільки вона залучає дітей до гри, в якій вони можуть проживати різні емоційні стани та вчитися управляти ними. У процесі театралізованих ігор діти активно відтворюють моделі соціальних відносин, що дозволяє їм краще розуміти емоційні переживання, виявляти емпатію, розвивати емоційне сприйняття і виразність. Це особливо важливо на етапі дошкільного віку, коли відбувається інтенсивний розвиток емоційної сфери.

Нині питання емоційної грамотності стає все більш значущим як для педагогічної спільноти, так і для суспільства загалом. Розвиток емоційної чутливості дітей забезпечує основу для успішного навчання, побудови взаємовідносин та психічного здоров'я в майбутньому.

Таким чином, дослідження використання театралізованої діяльності у розвитку емоційної чутливості дітей старшого дошкільного віку є своєчасним і необхідним кроком до створення умов для повноцінного розвитку дитини в умовах сучасного суспільства.

Використання засобів мистецтва для розвитку емоційної чутливості дошкільнят в Україні досліджували Т.Танько, М.Чернявська та інші. Окремі аспекти проблеми емоційного розвитку дітей розглядали І.Гончаров, Л.Калініна, Т.Лісовська, О.Лобова, Л.Масол, Г.Ніколаї, О.Рудницька, Т.Степанова, Т.Танько та інші.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>